

С.І. УЛІГАНЕЦЬ,

к. г. н., доцент,

Л.В. МЕЛЬНИК,

к.г.н., молодший науковий співробітник,

Київський національний

університет імені Тараса Шевченка,

м.Київ

ЕКОТУРИЗМ ЯК ДИДАКТИЧНА ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Зміни природного середовища та його знищення з кожним роком набувають загрозливіших масштабів. Водночас людина все більше уникає контактів з природою, закривається в бетонних стінах, сидячи перед "вікнами" телевізора, віддає перевагу картинам жорстокості і насильства, закриває вуха плеєром, спілкується з комп'ютером, «пронизує» природу з шаленою швидкістю по асфальтованих магістралях у металевих автомобілях і все більше віддаляється від природи, стає чужою для неї. Людина перестає "бачити" природу, захоплюватися і дивуватися її красою, починає боятися її та знищувати. Обмеження спілкування з природою розширює можливості розвитку цілої низки хвороб і врешті-решт скорочує тривалість життя. Особливо небезпечно це для молодого покоління, яке, програмуючи своє життя, обмежує спілкування з природою до мінімуму.

Рекреаційна діяльність виступає важливою складовою організації оптимального відпочинку, використовуючи, власне, природну красу ландшафтів в якості суттєвого фактору позитивного впливу на людину. Але, разом з тим, внаслідок цієї діяльності зростає навантаження на природне середовище, руйнування якого рано чи пізно може призвести до зникнення в регіоні туризму як галузі економіки. Такий перебіг подій вимагає докорінної зміни в ментальності як учасників туристської індустрії, так і самих відпочиваючих. Отже, основну суперечність розвитку туризму можна сформулювати таким

чином: з одного боку, ми не можемо відмовитися від туризму як фактора економічного розвитку регіону, а з іншого боку – не можна допустити, щоб інтенсифікація туристської діяльності руйнувала існуючий життєвий простір. Вихід може бути знайдений лише у формуванні високого рівня екологічної свідомості яких туристів так і організаторів відпочинку.

Отже, пріоритети під час вибору місця подорожі змінюються від просто місць, де можна комфортабельно і затишно провести час, користуючись різноманітними розвагами, вигодами цивілізації, до вибору місць, де час проведений у подорожі, буде не просто використано для відпочинку, а й пізнання, корисної, необтяжливої діяльності, заняття фізичною культурою, і особливо, діяльністю, яка спрямована на захист і охорону навколишньому природному середовищі. Але головною метою подорожі виступає науково-пізнавальний інтерес до навколишнього природного середовища, спостереження за ним та охорона його; саме це ставить на меті екотуризм як одна з найвпливовіших і дійових форм позашкільної природоохоронної освіти та навчання.

Для того, щоб екологічний туризм міг реально позитивно впливати на господарство і соціальну сферу регіонів, стати пріоритетним напрямком туризму він повинен не тільки орієнтувати туристів на споживання екологічних ресурсів та збереження природного середовища, а й сприяти підтриманню традиційного укладу життя, розвитку традиційної культури, ремесел тощо.

Отже, найбільш точним може бути таке визначення. Екологічний туризм — це туризм сумісний з екологічними і соціальними вимогами, відповідальний перед природою, такий, що сприяє її захисту, підвищує культуру подорожуючих, виконує просвітню функцію та бережно відноситься до традиційних культур та місцевих спільнот [1; 2].

Екотуризм включає тури для вивчення і спостереження за живою природою, археологічні та етнографічні тури. Також до сфери екологічного туризму належать сільський, альтернативний, культурологічний туризм.

Сільський туризм – це відвідування ферм і сіл з метою заглиблення в сільську атмосферу життя (Rural tourism). Альтернативний туризм – подорожі до місць з напруженою або критичною екологічною ситуацією, що мають на меті реалізацію заходів з підвищення якості середовища, відтворення ландшафтного розмаїття, підвищення рівня екологічної освіти. Культурологічний туризм передбачає здійснення подорожей, основною метою яких постає вивчення та максимальне збереження місцевих спільнот, їхньої традиційної культурної спадщини. Така розноманітність свідчить про значний розвиток та перспективи екотуризму. Розглядаючи питання про роль екотуризму в процесі екологізації громадського життя, необхідно розмежувати поняття *екологічності туризму* і власне *екологічного туризму*. Екологічність або не екологічність туризму визначається ступенем і характером впливу індустрії туризму на навколишнє природне середовище, а також містить у собі заходи щодо його збереження та відновлення. Метою екологізації туристської діяльності є інтегрування екологічних знань у сферу туризму. Під екологічністю туризму варто розуміти весь спектр взаємодії даної індустрії і навколишнього середовища. У контексті зіставлення обох понять екологічний туризм слід розглядати як один із багатьох різновидів туристської діяльності, який характеризується найвищим ступенем екологічності, тобто найменшим впливом на ресурси, які використовуються під час його здійснення.

Отже, виходячи з концепції екологічного туризму, основні принципи організації екотеренкурів наступні: 1) стимулювати серед відпочиваючих розвиток ідеї єдності і взаємозалежності всіх компонентів екосистем і ставити головною метою подорожі збереження цих екосистем; 2) формувати у відпочиваючих думку про те, що послуги, які надані організаторами (транспортування, розміщення, лікувальні заклади, інструктори, гіді) використовуються в основному з метою економічного стимулювання місцевого населення в справі збереження природних ресурсів; 3) мінімізувати негативний вплив екотеренкуру на будь-який із компонентів навколишнього природного

середовища, формуючи розуміння того, що ушкодження хоча б одного з них тягне за собою ряд незворотних змін, які можуть сягати значних масштабів; 4) під час екоотренкуру прагнути зберегти культурну спадщину регіонів, завжди ставитися з повагою й інтересом до національних традицій і звичаїв; 5) засвідчення поваги та інтересу до природної і культурної краси відвідуваного регіону, приїзд відпочиваючих надихає місцевих жителів охороняти свої унікальні ресурси.; 6) заохочувати взаємодію між відпочиваючими і місцевими жителями для взаємного збагачення.

Список використаних джерел:

1. Дмитрук О. Ю. Урбанізація та екологічний туризм: Теорія і практика конструктивно-географічного дослідження / О.Ю. Дмитрук. – К. Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002. – 76 с.

2. Уліганець Сергій Іванович. Конструктивно-географічний аналіз ландшафтно-рекреаційних систем (на прикладі Закарпатської області): Автореф. дис... канд. геогр. наук: 11.00.11 / С. І. Уліганець; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 20с